

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2015.gada 30.martā Nr. 1-5/89

**Latvijas Republikas
Ministru prezidentam
L.Straujumas kundzei**
Peldu ielā 25
Rīgā, LV-1494

Par trūkumu novēršanu ministriju darbībā

Latvijas valsts pēc neatkarības atjaunošanas akceptējusi virkni starptautisku līgumu, kuri paredz, ka nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi, kā tikai saskaņā ar likumu, kā arī necilvēcīgas vai cietsirdīgas apiešanās aizliegumu. Papildinot Latvijas Republikas Satversmi (Satversme) ar jaunu astoto nodaļu, tika nostiprināta cilvēktiesību nozīme valsts pamatlikumā.

Reibumā esošas personas atskurbšanas telpā tiek ievietotas bez viņu piekrišanas. Turklāt minētām personām uz nenoteiktu laiku var tikt liegta iespēja pamest šo vietu. Tādējādi tiek ierobežota šīs personas brīvība. Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) 5.panta pirmajā daļā ir sniegts izsmeļošs gadījumu uzskaitījums, kuros ir pieļaujama personas brīvības ierobežošana. Minētās daļas e) punkts paredz, ka brīvību var atņemt likuma noteiktajā kārtībā, ja likumīgi tiek aizturētas personas ar nolūku aizkavēt infekcijas slimību izplatīšanos, vai garīgi slimas personas, alkoholiķi, narkomāni vai klaidoņi. Arī Satversmes 94.pants paredz, ka nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

Satversmes tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) apstākļus brīvības atņemšanas vietās ir vērtējušas cietsirdīgas vai necilvēcīgas izturēšanas aizlieguma kontekstā. ECT prasa, lai valstis nodrošina, ka ikviena persona, kurai ir atņemta brīvība, tiktu turēta tādos apstākļos, kas nav pretrunā ar cilvēka cieņu. Arī Spīdzināšanas novēršanas komiteja (CPT) ir norādījusi, ka apstākļiem brīvības atņemšanas vietā ir jāatbilst noteiktām pamatprasībām.

Ar 2004.gada 17.novembra Ministru prezidenta rezolūciju Nr.20/J-35588-jur vairākām ministrijām un iestādēm tika uzdots sagatavot priekšlikumus, lai risinātu jautājumu par speciālo telpu personu atskurbšanai ierīkošanu.

2008.gada 7.augustā Iekšlietu ministrija iesniedza Valsts sekretāru sanāksmē koncepcijas projektu „Par atskurbšanas telpu tiesisko statusu un prasībām šo telpu iekārtošanai”. Tomēr Iekšlietu ministrijas koncepcijas projekts neguva valdības atbalstu.

2011.gada 19.oktobrī Ministru kabinets uzlika pienākumu Tieslietu ministrijai risināt jautājumu par tiesiskā regulējuma izstrādi attiecībā uz atskurbtuvju izveidi un to darbības nodrošināšanu.

2012.gada 9.februārī Valsts sekretāru sanāksmē tika izsludināts Veselības ministrijas plāna projekts „Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plāns 2012.-2014.gadam” . Atbilstoši minētā plāna 3.2.3. punktam VARAM [Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrija] koordinēs pašvaldību uzturēto atskurbšanas telpu tīkla ģeogrāfiskā pārklājuma paplašināšanu un līdz 2014.gada 30.decembrim pašvaldībās tiks izveidotas un darbību uzsāks jaunas atskurbšanas telpas. Tomēr Veselības ministrijas plānā noteiktajā termiņā atskurbtuvju darbību neuzsāka.

2012.gada 19.jūnijā Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija uzdeva Ministru kabinetam līdz 2012.gada 1.septembrim noteikt vienu iestādi, kura būtu atbildīga par to jautājumu risināšanu, kuri ir saistīti ar atskurbšanas telpu izveidi un darbību.

2013.gada 12.augustā Ministru kabinets nolēma atbalstīt priekšlikumu deleģēt biedrībai "Latvijas Sarkanais Krusts" valsts pārvaldes uzdevumu atskurbšanas pakalpojumu nodrošināšanai diennakts režīmā personām, kuras alkoholisko dzērienu ietekmē nonākušas bezpalīdzīgā stāvoklī.

2014.gada 28.novembra informatīvajā ziņojumā „Par atskurbšanas telpu tiesisko statusu un pašvaldību labās prakses iniciatīvām atskurbšanas telpu nodrošināšanā” VARAM norādīja, ka biedrība "Latvijas Sarkanais Krusts" ir sociāla rakstura pakalpojumu sniegšanas institūcija, un attiecīgās jomas uzraudzība ir Labklājības ministrijas kompetencē.

2014.gada 16.decembrī Ministru kabinets nolēma, ka VARAM līdz 2015.gada 1.decembrim jā sagatavo un jā iesniedz izskatīšanai valdībā informatīvs ziņojums par sadarbības rezultātiem ar pašvaldībām par atskurbšanas pakalpojuma sniegšanu, par pašvaldību praksi minētā pakalpojuma sniegšanā un priekšlikumiem turpmākai rīcībai atskurbšanas pakalpojuma sniegšanai.

2011. un 2012.gadā Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja telpas personu atskurbšanai Rīgā, Ogrē, Jūrmalā un Daugavpilī, kā arī Valsts policijas iecirkņos šim mērķim pielāgotās telpas (to darbības laikā). Minēto vizīšu laikā tika konstatēts, ka arī praksē vienotas prasības atskurbšanas telpu ierīkošanai nepastāv. Tādējādi Latvijā joprojām (25 gadus no neatkarības atjaunošanas un vairāk kā 15 gadu laikā no pamattiesību nodaļas iekļaušanas valsts pamatlikumā) nav vienota prakse vai izstrādāta normatīvo aktu bāze, kas

reglamentētu kārtību un nosacījumus reibumā esošo personu brīvības ierobežošanai.

ECT ir uzsvērusi, ka saskaņā ar Konvencijas 5. pantu jebkādi brīvības atņemšanai jānotiek likumīgi, kas ietver arī prasību, ka tā īstenojama likumā noteiktā kārtībā. Šajā jautājumā Konvencijā būtībā tiek minēti valsts tiesību akti, un tā uzliek pienākumu ievērot valsts tiesību aktu materiālās un procesuālās tiesību normas.¹ Personas brīvības ierobežošana, neievērojot normatīvo aktu prasības vai arī to neesamība, ir uzskatāma par Konvencijas 5.pantā garantēto tiesību pārkāpumu. ECT līdzīga rakstura lietā konstatēja, ka Konvencijas 5.panta pirmās daļas e) punkta pārkāpums nodarīja personai nemantisku kaitējumu, kas tika novērtēts 8000 Polijas zlotu (aptuveni 2000 eiro)² apmērā.

Saskaņā ar Tiesībsarga biroja rīcībā esošo informāciju 2011.gadā Ogres pašvaldības policijas pagaidu atskurbšanas telpās tika ievietotas 328, bet 2012.gadā - 435 personas. Savukārt Jelgavas pilsētas pašvaldības policijas Medicīniskā atskurbtuvē – 2853 un 1977, Liepājas pašvaldības policijas īslaicīgās aizturēšanas telpā – 3398 un 3280 persona, Jūrmalas pilsētas pašvaldības policijas atskurbtuves telpās – 594 un 647 personas. Tādējādi personu skaits, kuru tiesības uz brīvību tiek ik gadu pārkāptas ar ievietošanu atskurbšanas telpās, ir ievērojams.

Saskaņā ar Satversmes 1.pantu Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka no Satversmes 1.panta izriet labas pārvaldības princips, kurš ietver arī taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu cilvēktiesības.³ Labas pārvaldības princips nozīmē cilvēka tiesību ievērošanu izpildvaras – valsts pārvaldes – darbībā.⁴ Labas pārvaldības princips ietver institūciju pienākumu rīkoties atbilstoši tām saistošu normatīvo aktu prasībām. Šis princips uzdod arī institūcijām savus pienākumus pildīt rūpīgi. Šī principa neievērošanas gadījumā institūciju pieņemtie lēmumi var tikt atcelti⁵. Tādējādi no labas pārvaldības principa izriet pienākums realizēt valsts funkcijas saprātīgā laikā un ar pienācīgu rūpību.

Ministru kabineta iekārtas likuma 23.pants paredz, ka Ministru kabineta vai atsevišķa Ministru kabineta locekļa nomaiņa pati par sevi nepārtrauc tiesību aktu projektu un citu iesākto lietu virzību, kā arī neietekmē attīstības plānošanas dokumentu spēkā esamību. Lai gan kopš 2004.gada vairākkārt ir mainījusies valdība un tās sastāvs, tomēr ministru un Ministru kabineta mainība nevar tikt uzskatīta par objektīvu iemeslu atskurbšanas telpu jautājuma ilgstošai risināšanai. Ņemot vērā minēto, kā arī to, ka 11 gadu laikā nav izstrādāta normatīvo aktu bāze, kura reglamentētu atskurbšanas telpu tiesisko statusu un

¹ ECT 2014.gada 16.septembra spriedumā lietā *Atudorei v. Romania 141&*

² ECT 2000.gada 4.aprīļa spriedumā lietā *Witold Litwa v. Poland 85&*

³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 25.marta spriedums lietā Nr.2002-12-01 6.punkts

⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 30. martā spriedums lietā Nr.2010-60-01 13.punkts

⁵ „Eiropas Savienības tiesību ieviešanas rokasgrāmata” Tieslietu ministrija – 9 lpp.

noteiktu to darbības kārtību, ir pamats uzskatīt, ka valsts funkcijas nav realizētas saprātīgā laikā un ar pienācīgu rūpību. Attiecīgi Ministru kabinets savā darbībā nav ievērojis labas pārvaldības principu.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta desmitā daļa paredz valsts pienākumu organizēt pārvaldi pēc iespējas efektīvi. Ministrijas plānā noteiktā termiņa neievērošana, kā arī iebildumi vairāk kā 10 gadus pēc šī jautājuma aktualizēšanas un gadu pēc Ministru kabineta lēmuma, ir pamats kritiski novērtēt atbildīgo institūciju darbības efektivitāti. Turklāt līdzšinējā atbildīgo iestāžu rīcība nerada pārlicību arī par ieinteresētību un vēlmi savlaicīgi veikt nepieciešamās darbības, lai rastu risinājumu šajā jomā.

Ministru kabineta iekārtas likums 6.panta pirmā daļa paredz, ka Ministru prezidents vada Ministru kabineta darbu. Līdz ar to aicinu saprātīgā laika posmā (līdz 2016.gadam) veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu nepārtrauktu un mērķtiecīgu valdības darbību, lai tiktu izstrādāti atskurbšanas telpu darbību reglamentējošie normatīvie akti un nodrošināta šim mērķim paredzēto telpu atbilstība noteiktām prasībām.

Tiesībsargs

J.Jansons